

SLOVENSKÁ FILOZOFICKÁ SPOLOČNOSŤ/SLOVENSKÉ FILOZOFICKÉ ZDRUŽENIE A PERIPETIE DOTVÁRANIA PROFESIONÁLNEJ PODOBY FILOZOFIE NA SLOVENSKU*

MILAN ZIGO, Katedra filozofie FF UCM, Trnava

ZIGO, M.: Slovak Philosophical Society/Slovak Philosophical Association and Fortunes of Making Slovak Philosophy a Professional Discipline
FILOZOFIA 61, 2006, No 10, p. 804

The paper depicts the complicated process of professionalizing the philosophy in Slovakia and the role an academic society (Slovak philosophical society) played in it. The establishment of this society reflected a rather high professional level of the philosophy in our country. During the normalization period (1970s and 1980s) this process was slowed down, but not entirely interrupted. Under the ideological pressure the society hardly could achieve the objectives set in favor of the development of philosophy and the professional unity of the philosophers. The true philosophical potential, which has been accumulating even in such unfavorable conditions, could freely manifest itself only after the social transformation in 1989. Today the philosophy in Slovakia is fully professionalized. It is also due to the activity of Slovak Philosophical Association, which replaced the previous philosophical society.

Key words: Philosophy – Professionalizing – Professional organization – Scientific society – Ideologization

Štyridsiate výročie vzniku prvej, takpovediac špecializovanej filozofickej spoločnosti na Slovensku nám umožňuje pozrieť sa na uplynulé štyri decéniá vývinu našej filozofie z trochu osobitého zorného uhlu, daného povahou tejto spoločnosti ako – ex definitione (t. j. podľa stanov) – spoločnosti *vedeckej* alebo prinajmenšom *predovšetkým* vedeckej. Takéto stanovenie zorného uhla musím mať permanentne na zreteli predovšetkým ja sám, aby sa moja retrospektíva nestala iba x-tým zopakovaním už n-krát opísaných historických faktov a ich hodnotení. Prosím však, aby si ho uvedomil aj čitateľ, pretože môže viesť k novým postrehom o súbore známych faktov a na ich základe aj k možným modifikáciám niektorých doterajších hodnotení.

K tejto prvej poznámke, vymedzujúcej hlavný zámer môjho príspevku, treba hneď pridať druhú, súvisiacu s jej názvom. Dva vývinové procesy vyjadrené v názve sú v podstate paralelné a *prelínajú sa len v niektorých bodoch*.

Vedecká spoločnosť pri SAV nemala, samozrejme, rozhodujúce nástroje na profesionalizáciu filozofie na Slovensku. Zároveň si však uvedomujem, že vytvárala pôdu pre rozličné pokusy o ňu a bola tiež zrkadlom ich úspešnosti či neúspešnosti.

* Príspevok je záznamom prednášky, ktorá odznela 13. septembra 2006 na Valnom zhromaždení Slovenského filozofického združenia.

Je však načase venovať sa predpokladom a samotnému vzniku Slovenskej filozofickej spoločnosti (ďalej SFS), v súvislosti s postupnou profesionalizáciou našej filozofie.

Pokiaľ ide o predpoklady, treba povedať, že SFS nebola prvým pokusom o združenie ľudí profesionálne sa zaoberajúcich filozofiou u nás. Za prvý takýto pokus – ak sa nemýlim – možno označiť **Filozofický zborník MS**, založený v r. 1940 dr. Štefanom Polakovičom a spočiatku ním i redigovaný. Po vzniku Filozofického odboru MS v r. 1941 sa stal jeho „úradným časopisom“ a redigovania sa ujal A. Hirner. Zborník vychádzal (s rôznymi odmlkami) až do r. 1948 [2]. Pre nás je dôležité, že zoskupil okolo 30 autorov, z ktorých časť sa odborne zaoberala filozofiou (alebo aj filozofiou), pričom to boli autori rôzneho profesného aj ideového zamerania. Mimoriadne závažným faktom bolo to, že zborník im dával priestor na vzájomné – neraz veľmi ostré – odborné polemiky, ktoré sú jedným z dôležitých znakov existencie toho, čomu sa hovorí „vedecká komunita“. Žiaľ, za *odbornou* problematikou sa skrývali (a neraz ani neskrývali) *ideologické* rozpory, až averzie. Ak zoberieme do úvahy mimoriadne pohnuté časy (vojnové roky), v ktorých **Zborník** vychádzal, iste sa tomu nemožno čudovať. Skôr je obdivuhodné, že nejaké verejné diskusie vôbec boli možné.

Na chvíľu sa tu treba pristaviť. Pri sledovaní našej témy sa totiž stretávame s *permanentnou záťažou*, ktorá sprevádza profesionálnu filozofiu na Slovensku od jej nesmelých a rapsodických prvopočiatkov. Iste sa totiž zhodneme na tom, že prvými vskutku profesionálnymi filozofmi u nás boli českí profesori na Filozofickej fakulte UK. Čo bolo rozhodujúce pre ich vykázanie zo Slovenska? Nie nízka odborná úroveň, ale ich údajný čechoslovakizmus, prípadne masarykovstvo. Boli to teda *ideologické „dôvody“*, ktorých opodstatnenosť, za všetkých uvediem prof. Tvrdého, je veľmi problematická. Stalo by za to, preskúmať, ak sa to ešte vôbec dá, koľkí z ich odchovancov, v čase ich vyhnania poväčšine stredoškolských profesorov filozofie, na tento svoj „ideový pôvod“ doplatilo zamestnaním (či aspoň odmlčaním sa) namiesto toho, aby sa z niektorých z nich stali spoluzakladatelia prvej generácie *slovenských* profesionálnych filozofov...

Napriek tomu (a pre dejiny slovenskej filozofie v 20. storočí sa stáva jedným z rozhodujúcich slovíčok práve toto *napriek*) sa zárodok takejto generácie sformoval, aby si viacerí z jeho predstaviteľov zopakovali trpký osud českých profesorov UK. Stalo sa tak po zmene režimu vo februári 1948.

Vývin profesionálnej filozofie sa totiž nezastavil, a to opäť vďaka vedeckej inštitúcii a jej časopisu. Touto inštitúciou bol Filozofický ústav SAVU (založený v januári 1946) a časopis-ročenka **Philosophica Slovaca**, ktorej prvé číslo vyšlo vo februári 1947. To znamená, že nepočetná filozofická odborná komunita mala počas zhruba dvoch rokov dve odborné pracoviská a dva odborné časopisy. Neuveriteľný luxus! Po februári 1948 ostala len SAVU s jej tlačovým orgánom *Philosophica Slovaca* a jediná filozofia, označená ako vedecká, marxistická filozofia. Rok-dva ešte trvalo, kým politické represie vyliečili tých, čo si mysleli, že filozofia by v prebiehajúcich politických premenách mohla byť z oblíga. Z hľadiska vývinu filozofie na

Slovensku sa práve vtedy začali vytvárať predpoklady pre vznik filozofického disentu, zatiaľ predovšetkým katolíckeho.

Lenže päťdesiate roky neboli iba rokmi „revolučného teroru“, ale aj počiatkom industrializácie Slovenska, modernizácie jeho ekonomickej a sociálnej bázy. Z toho vyplývala aj potreba rozvoja výskumnej a vývinovej základne a tiež kvalifikovaných odborníkov. Tak sa SAVU ako združenie „učencov“ zmenila v r. 1951 na Slovenskú akadémiu vied, združujúcu ústavy výskumného zamerania, predovšetkým technického, potom prírodovedného a napokon aj spoločenskovedného. Zároveň to znamenalo aj vznik nových vysokých škôl a fakúlt, a to aj takých zameraní, aké predtým na Slovensku vôbec neexistovali.

Pre filozofiu to znamenalo síce nevelký, predsa však nezanedbateľný kádrový rast Filozofického ústavu, ale najmä posilnenie rozvoja učiteľskej základne filozofie na bratislavskej UK a vznik oddelení filozofie v rámci katedier spoločenských vied tzv. „spoločného základu“, ktoré vznikali aj na ostatných vysokých školách. Začiatkom 60. rokov sa sformovala ďalšia špecializovaná katedra pre prípravu filozofov na prešovskej Filozofickej fakulte UPJŠ – Katedra filozofie a vedeckého ateizmu.

V súvislosti s vytváraním vedecko-výskumnej základne na Slovensku, do tých čias nevidanej, a s rozvojom vysokého školstva vznikajú reálne predpoklady aj pre založenie profesijnej bázy filozofického bádania a tvorby; a to bez ohľadu na zábery iniciátorov, ktoré v tejto oblasti boli nepochybne v prvom rade ideologické a politické, no ktoré – ako je známe – sa nemusia vždy splniť či prinajmenšom splniť bezo zvyšku.

Rast personálnej základne filozofie v SAV, ale najmä na vysokých školách, bol sprevádzaný aj výrazným rozšírením možností publikačnej aktivity komunity filozofov (alebo, ako sa vtedy hovorilo, „filozofického frontu“). Namiesto ročenky **Philosophica Slovaca** začína FÚ SAV vydávať odborný dvojmesačník – dnešnú **Filozofiu**, na bratislavskej FiF UK sa obnovuje vydávanie zborníka **Philosophica** a neskôr sa začínajú objavovať – najprv len sporadicky – aj zborníky vysokoškolských pracovísk tzv. „spoločného základu“.

Inštitucionálne, personálne a publikačné predpoklady pre odbornú prácu vo filozofii sa teda v priebehu 50-tych rokov vyvíjali na prvý pohľad pozitívne, smerom ku konštituovaniu a stabilizácii profesionalizmu aj v tejto oblasti. Pravda, v dôsledku nedemokratických pomerov chýbala podstatná podmienka pre existenciu filozofie – sloboda názoru. Podkopanie koreňov dogmatizmu v r. 1956 sľubovalo – napriek všetkým nasledujúcim politickým a ideovým turbulenciám – lepšie časy aj v tomto ohľade. Každopádne, absolútna predominancia ideológie nad filozofiou bola sprobematizovaná, na čo filozofia v Čechách reagovala širokou diskusiou o ich vzájomnom vzťahu (vyvolanou knihou Ireny Dubskej) a na Slovensku najmä spormi o metodológiu dejín filozofie v súvislosti s **Kapitolami z dejín slovenskej filozofie** (1957).

Tu sa treba krátko zmieniť o jednej okolnosti, na ktorú sa často zabúda: Výrazné a neustále pokračujúce rozširovanie personálnej bázy filozofie (hlavne v dôsledku rozširovania vysokoškolských filozofických pracovísk) vtiahlo do tejto oblasti desiatky ľudí, najmä mladých, ktorí prišli z rôznych prostredí a odlišovali sa úrovňou

a niekedy aj zameraním svojej odbornej prípravy. Absolventov bratislavskej FiF UK nebolo veľa (a len časť sa chcela odborne venovať filozofii), a tak bolo treba nájsť iné zdroje. Najvýznamnejšími z nich boli VŠPHV a FiF KU v Prahe a tiež absolventi zahraničných (najmä sovietskych) vysokých škôl. Viacerí z nich sa neskôr stali kľúčovými osobnosťami slovenskej filozofie v odbornom i morálnom ohľade. Prišli však aj absolventi iných odborov, ktorí sa museli adaptovať, zopár stredoškolských profesorov, ale aj ľudia z praxe, poväčšine politickej. Samozrejme, aj táto rôznosť východiskových pozícií budúcich pracovníkov vo filozofii poznamenala často ich odbornú úroveň a zanietenosť pre filozofiu, a tým aj celkové formovanie filozofického profesijného spoločenstva.

Keď sledujeme z tohto hľadiska azda najdôležitejší (aj keď možno nie najvernejší) ukazovateľ úroveň našej filozofie v danej dobe – a tým sú okrem zriedkavých monografií najmä časopisecké príspevky –, možno konštatovať postupné zvyšovanie ich kvality. Podľa môjho názoru toto hodnotenie nemožno vzťahovať len na publikácie z logiky a do veľkej miery z dejín filozofie. Vo väčšej či menšej miere sa týka *všetkých* filozofických disciplín, aj keď tie ostatné sú väčšmi zaťažené ideologickým nánosom a myšlienkovými prefabrikátmi. Viaceré z nich však majú zreteľné črty rukopisu svojho autora, poznamenané sú preňho príznačným spôsobom myslenia, jeho špecifickou erudiťou a akribiou. Tie sú neraz zatlačené do úzadia, ale pri nezaťatí (nehovoriac už o prajnom) čítaní sa dajú rozoznať. Na dnešné pomery (a možnosti) je to iste málo. Ale naučme sa čítať texty, ktoré chceme spravodlivo posudzovať, *historicky*. Neposudzujme ich namyslene z „výšky“ dnešnej úrovne, a najmä dnešných možností či súčasného sociálno-politického kontextu. Aj my a naše texty s nami budeme raz minulosťou. A ani to dlho nepotrvá.

Naša filozofická obec dozrievala a nadobúdala sebadomie. Tento proces podstatne akceleroval v prvej polovici 60. rokov, preto nečudo, že dozrievala aj myšlienka „ustanoviť spoločné celoslovenské fórum, združujúce filozofov z vysokých škôl aj z Filozofického ústavu SAV“ ([3], 736).

Zámer sa začal naplňovať 3. marca 1966, keď sa po niekoľkomesačnej činnosti prípravného výboru zišli viacerí „pracovníci v odbore filozofia s vedeckými a vedecko-pedagogickými hodnotami a túto Spoločnosť, ako „profesné vedecké združenie“ založili“ ([4], 315 – 316).

SFS vznikla ako jedna z vedeckých spoločností pri SAV, preto vo svojich stanovách musela rešpektovať všeobecné ustanovenia pre takéto spoločnosti a bola z rozpočtu SAV aj (neveľmi výdatne) podporovaná. Nevznikla ani ako prvá, ani ako posledná. (Len na ilustráciu uvediem, že napr. Antropologická spoločnosť SAV vznikla už v r. 1961 a povedzme Archeologická spoločnosť až v r. 1969. Obe menované vznikli oddelením sa od predošlých československých vedeckých spoločností, zatiaľ čo SFS vznikla ako spoločnosť autonómna.)

Za prvého predsedu SFS bol zvolený akad. I. Hrušovský, za podpredsedu doc. J. Kocka, na ktorého čoskoro predsedníctvo prešlo. V referáte o poslaní a úlohách SFS vtedajší podpredseda o. i. povedal: „Úlohou tvoriacou podstatu a dôvod existencie spoločnosti je *pestovanie, rozvíjanie filozofie ako teórie* s jej primeraným začle-

nením do kultúrneho života a primeraným spoločenským vplyvom. Týmto chceme cieľavedome nadviazať na všetky pokusy a výsledky v minulosti i súčasnosti o konštituovanie a rozvoj filozofie *ako špecifickej teoretickej aktivity*.“ A o niečo neskôr dodal: „Z filozofie a vôbec teórie bude treba vymiesť manieri a praktiky, ktoré s teóriou nič podstatné nemajú“ ([5], 316 – 321). Išlo skrátka o to, získať vo vzťahu k moci slobodu pre filozofiu. Často sa ani nerozlišovalo, ako na to nedávno upozornil V. Bakoš, či ide o „slobodu pre marxizmus“ alebo o „slobodu od marxizmu“ ([6], 698 – 712).

Formovanie profilu a poslania vznikajúcej SFS bolo oveľa zaujímavejšie, zložitejšie a pre pochopenie úrovne profesionálneho sebauvedomenia vtedajších filozofov poučnejšie, no nie je tu priestor na to, aby sme sa všetkým týmto okolnostiam venovali. Záujemcu odkazujem na dobové dokumenty a citovanú stať J. Balážovej.

Nemôžem však obísť aspoň dva významné motívy, ktoré sa pri prípravách vzniku SFS objavili a o ktorých sa debatovalo aj na zakladajúcej schôdzi.

Prvým motívom je diskusia o probléme povahy a poslania Spoločnosti. Otázka znela takto: a) Má byť pôdou pre stretávanie odbornej (prípadne aj širšej) verejnosti a pre vedecké diskusie, priestorom na združovanie odborníkov z rôznych pracovísk (v našom prípade najmä z FÚ SAV a z vysokých škôl)?, alebo b) Má byť profesijnou organizáciou, zameranou na „ochranu špecifických záujmov pracovníkov vo filozofii“? Túto druhú požiadavku nastolili viacerí účastníci zakladajúceho stretnutia a vzápätí ju rozviedli M. Kusý a J. Suchý v článku *Úlohy a potreby našej filozofie* v časopise *Filozofia*. Vyslovene sa dožadovali ochranného autorského zväzu, aký majú napríklad spisovatelia a pod. ([7], 326 – 336).

To však z hľadiska spomenutých „rámcových“ stanov vedeckých spoločností pri SAV nebolo možné, takže v uzneseniach zvíťazila prvá alternatíva (pričom dôvodov tohto rozhodnutia bolo viac).

Druhým významným motívom bola možnosť členstva stredoškolských profesorov filozofie (vtedy najmä v rámci „občianskej náuky“) v SFS a tiež starostlivosť SFS o osudy a úroveň filozofie na stredných školách. Dôvod bol jednoduchý: Profesionálna základňa filozofie (aj pri spojení FÚ SAV a pracovísk vysokých škôl) na Slovensku bola a je ešte aj dnes v porovnaní s inými vednými odbormi *extrémne* úzka. Preto nám musí záležať na každom z tých, čo pracujú v tejto oblasti a majú aspoň aké-také vedomie profesijnej spolupatričnosti. Úlohu starať sa o filozofiu na stredných školách a o jej učiteľov zakladajúci členovia prijali.

Aj to málo, čo sme tu mohli povedať o tom, čo po obsahovej a organizačnej stránke zaujímalo a trápilo zakladateľov SFS, potvrdzuje azda dostatočne tézu, podľa ktorej jej vznik bol významným príznakom ďalšieho formovania profesionálnej úrovne a tomu zodpovedajúceho sebauvedomovania našej filozofickej obce.

Činnosť SFS sa rozbehla s tým, že jej základnou náplňou bolo postupné dotváranie jej členskej základne a diskusné stretnutia na odborné a vtedy poväčšine aj politicky „horúce“ témy. O rok (v r. 1967) sa konalo 1. valné zhromaždenie a o rok neskôr (vo februári 1968) ďalšie, ktorého hlavným výsledkom bolo potvrdenie rozhodnutia o príprave zjazdu filozofov, ktorý mal – bez toho, že by to bolo spočiatku

explicitne povedané – uzavrieť obdobie „dogmatického marxizmu“ a posluhovania filozofie ideológii. Zámerom zjazdu malo byť, ako v citovanej štúdii napísala J. Balážová, „pomenovať problémy a hľadať možné riešenia, zaangažovať čo najväčší počet filozofov do tvorivého budovania filozofie ako vedeckej disciplíny...“ Nakoniec pod tlakom udalostí po auguste 1968 sa Výbor SFS – s vyše ročným odstupom – rozhodol odložiť zjazd, na ktorý už boli pripravené všetky dokumenty, čo Valné zhromaždenie (konané azda príznačne na Vývrati) v decembri 1969 potvrdilo. Treba poznamenať, že nemalú úlohu pri tom zohrali najrôznejšie tlaky nadriadených orgánov, mnohých jednotlivcov, ktorí sa cítili ohrození, ale aj celých filozofických pracovísk, pričom negatívne zapôsobil aj zbytočné napätie, ktoré práve v tomto čase vznikalo medzi vysokoškolskými pracoviskami a ÚF SAV (ktorý sa ocitol v postavení napadnutého). Vzhľadom na to všetko v poaugustovej situácii bolo konanie zjazdu, ktorý mal skoncovať nielen s dogmatizmom, ale aj s „dogmatikmi“, ilúziou.

Napriek tomuto hrozivému vývinu bežný život SFS prebiehal v rokoch 1967 – 1969 na prvý pohľad normálne: Stretávali sme sa na spolkových prednáškach a diskusiách, uctili sme si Leibnizovo výročie, diskutovali po prednáške prof. J. L. Fischera z Olomouca, prof. Topoľského, doc. J. Suchého, prof. J. Cígera, rakúskeho filozofa prof. E. Heintela, ale aj prof. S. Štúra, ktorý sa po dvoch desaťročiach opäť mohol objaviť na oficiálnej pôde filozofie, ba aj docenta Evanjelickej teologickej fakulty V. Olexu... Od r. 1967 začal časopis *Filozofia* publikovať rubriku *Konzultácie* na pomoc stredoškolským profesorom filozofie, v tom istom roku vznikla v Prešove prvá regionálna pobočka SFS.

Aj po auguste 1968 pokračovala spolková činnosť SFS a tak to vyzeralo aj v „medziobdobí“ od jesene 1969 zhruba do začiatku roku 1972. Dialo sa tak už v tieni *Poučenia z krízového obdobia* a čistiek, ktoré kruto zasiahli do života viacerých kolegov a hrozili mnohým ďalším. Nádej na víťazstvo profesionality vo filozofii nad ideologickou služobnosťou sa v období nasledujúcej normalizácie, nesúcej – najmä spočiatku – znaky neostalinizmu, rozplynula.

Takzvaná normalizácia predstavovala hlboký deštruktívny zásah prakticky do všetkých oblastí života spoločnosti. Filozofia bola jednou z týchto oblastí. Kádrové opatrenia vyradili z činnosti viacerých popredných odborníkov, existenčne ohrozili, a tým zneistili mnohých ďalších a v konečnom dôsledku rozložili odborné spoločenstvo. Hoci predstavitelia tohto obdobia radi používali výraz „filozofický front“, práve tento front rozbili.

Tí, čo ostali, *podozrievaní z oboch strán*, museli hľadať cestu, ako ďalej. Normalizácia schladila entuziazmus, ktorý viedol o. i. aj k založeniu SFS, a namiesto rozvoja ďalšej profesionalizácie našej filozofie vysunula do popredia otázku jej prežitia ako filozofie neodegradovanej na ideológiu. A predsa túžba po profesionalizácii bola implicitne obsiahnutá v takmer všetkých konkrétnych problémoch, čo pred nami vyvstali. Ako prvé sa ponúkalo pokračovanie v rozrobených projektoch. Napodiv tí, čo sa pokúsili okupovať naše svedomie, poväčšine proti tomuto zámeru nenamietali: Mohli sme pokračovať v dokončení *Antológie z diel filozofov* či na FÚ SAV v príprave syntézy dejín slovenskej filozofie atď. S istými modifikáciami sme mohli pokračo-

vať aj na niektorých, ideologicky azda neškodných osobných projektoch (ja napr. na publikovaní výsledkov štúdia francúzskej filozofie vedy).

Lenže najskôr bolo treba zájsť do Canossy. Cesta každého viedla cez stránice previerky a rôzne osobné hodnotenia a napokon sa previerkam nevyhol ani kolektív SFS. Tým sa dostávame k najčiernejšiemu miestu jej vývinu a pôsobenia.

Najskôr však treba povedať, že to už nebola celkom tá SFS, ktorú sme si za určitými cieľmi založili a relatívne demokraticky riadili. Ako som sa zmienil vyššie, posledné Valné zhromaždenie, ktoré prijalo rozhodnutie o odložení zjazdu, sa konalo v decembri 1969. Zvolilo si nový výbor a za jeho predsedu dr. T. Münza. Keď sa však začala normalizácia, Predsedníctvo SAV v r. 1971 tento výbor odvolalo a vymenovalo iný na čele s prof. Topol'ským. Tento pripravil aj nové Valné zhromaždenie v marci 1972, ktoré sa malo vyrovnat' s „ofenzívou revizionizmu“ v minulých rokoch a prijať náležité opatrenia. Okrem iného schválilo *List SFS ÚV KSS*, ktorý podpísalo 41 účastníkov. Možno, žiaľ, len súhlasiť s konštatovaním J. Kocku, že „41 podpísaných sa ponížene sklonilo pred politickou mocou“ ([8], 360 – 372). Ponížujúce to bolo najmä pre tých z nás, ktorí sme si – povedané slovami sociológa R. Roška osvojili „marxistickú filozofickú optiku“ ([9], 5 – 30), usilovali sme sa, vychádzajúc z myšlienok tejto filozofie, pracovať, prekonávať jej dogmatické deformácie a urobiť z nej aj u nás dôstojného partnera moderného filozofického dialógu, presvedčení o jej myšlienkovom potenciáli. To je však téma na iný diskurz.

Dodajme ešte, že v uvedenej „očisťovacej práci“ sa v SFS pokračovalo aj v ďalšom období, keď dochádzalo k tzv. „preregistácii“ členov. Tá pre viacerých znamenala ich vylúčenie. Ďalšie Valné zhromaždenie vo februári 1974 výsledky „preregistácie“ schválilo. Treba však poznamenať, že nemalo taký výlučne „účtujúci“ a normalizačný charakter ako to predošlé. V uznesení, samozrejme, dominovali normalizačné úlohy, ale o. i. sa v nich ukladalo výboru aj zintenzívniť styky s Českou filozofickou spoločnosťou, s Filozofickou spoločnosťou ZSSR a spoločnosťami ďalších socialistických krajín, ale aj udržiavať styk s Medzinárodnou federáciou filozofických spoločností (so sídlom v Paríži), do ktorej sa SFS už predtým prihlásila. Ukladala sa aj starostlivosť o učiteľov filozofie na stredných školách, o pobočky SFS (v Prešove a v Banskej Bystrici), ba za kolektívneho člena bol prijatý aj Študentský vedecký krúžok z FiF UK v Bratislave. To znamená, že do zorného poľa SFS aspoň nominálne znovu vstúpili aj okruhy širšieho zázemia filozofie u nás. Za zmienku stojí aj poznámka referenta (predsedu – prof. Topol'ského): „Vcelku možno povedať, že sa nám nepodarilo úplne prekonať všetky formy oportunistizmu... V porovnaní s inými podobnými inštitúciami, ako sú napr. Zväz spisovateľov, Zväz výtvarníkov, Zväz divadelníkov a pod., máme v tomto smere čo doháňať“ ([10], 324). Ako vidno, filozofi – ako obvykle – sa ani tentoraz neprebojovali do čela...

Vráťme sa však k *základnej téme* príspevku: k súvisu vývinu našej vedeckej spoločnosti s utváraním profesionálnej bázy filozofie u nás. Práve načrtnuté výsledky päťročného vývinu SFS v prvej polovici 70. rokov z tohto hľadiska nesľubujú nič dobrého. Keď si prečítame vyššie citovanú stať prof. Kocku, ktorej polovica je venovaná neslávnomu pôsobeniu normalizátorov (na čele s profesormi Hanzelom, Topol's-

ským a Siráckym), zmocní sa nás skľučujúci pocit – nielen preto, že zopár ďalších im tým či iným spôsobom asistovalo, ale skôr preto, že nikto z nás sa proti nim *otvorene* neozval.

Život je však mnohotvárný. Aké bolo moje prekvapenie, keď som po prečítaní a krátkom zreprodukovaní niektorých pasáží z normalizátorského referátu prof. Topoľského na 5. Valnom zhromaždení SFS skôr náhodou ako s nejakým zámerom nazrel aj do obsahu toho čísla *Filozofie*, z ktorého som čerpal (3. číslo ročníka 1974). V kľúčovej rubrike, teda v *Statiach*, som našiel iba jednu stať hosťujúceho sovietskeho profesora, ale dve štúdie logikov (V. Filkorn, S. Mathé) a tri state ďalších slovenských autorov, napísané vecne, bez prehnaneho ideologizovania (J. Vajda: *Hodnotenie a poznanie*; M. Ďurčová: *O Mounierovom personalizme a právnička* prof. M. Krsková: *O vzťahu filozofie a právnej vedy*). Nevrávim, že každé číslo *Filozofie* sa takto vydarilo, ale zasa ani toto nebolo výnimočné. Možno diskutovať o tom, nakoľko tieto state posúvali našu filozofickú tvorbu dopredu, ale nemožno ich označiť za normalizačnú makulatúru (hoci i tej bolo v našich časopisoch a zborníkoch zo 70. a 80. rokov neúrekom). Inými slovami, bude sa treba trpezlivo a zodpovedne prehrýzť (tak, ako to robí V. Bakoš do obdobia 70. rokov) našou filozofickou produkciou a až na základe týchto analýz predkladať výsledky na diskusiu a návrhy na „konečné“ závery. Odvážim sa formulovať hypotézu, že dozrievanie filozofického profesionalizmu sa ani v tých najhorších rokoch u nás *nezastavilo*, hoci sa výrazne *spomalilo*. Tu si možno iba povzdychnúť s disidentom Marcelom Strýkom: „Kto sčíta čísla strát?“ ([11], 724 – 726).

Ospravedlňujem sa, že na tomto mieste musím výrazne pozmeniť tempo aj spôsob výkladu. Musím tak urobiť práve preto, že v odbornej literatúre toto obdobie nie je ešte spracované, takže okrem takpovediac oficiálnych a paušálnych odsudkov nájdeme iba málo hodnotení podložených kritickou analýzou faktov, ktoré by prinajmenšom odlíšili sterilitu a stagnáciu od vývinu, hoci spomaleného, a ten zasa od smelších či nsmelších oživení myslenia. Takže naozaj nemôžem postupovať doterajšou metódou kombinácie historických dokumentov o SFS a vecných hodnotiacich pohľadov na doložitelnú realitu filozofického života či, podľa iných, živorenia. Historické dokumenty (často skľučujúceho obsahu) totiž jestvujú, takmer ale nejstevujú zasvätené štúdie ich dôsledkov, ich plnenia a najmä *neplnenia*. Na posúdenie toho, do akej miery bolo siedme a ôsme decénium 20. storočia z hľadiska rozvoja profesionalizmu vo vývine filozofie na Slovensku strateným časom, alebo *napriek* všetkému inkubačnou dobou, dodávajúcou jej vývinové impulzy, bude treba urobiť ešte kus poctivej výskumnej práce. Čaká všetkých z nás, čo sa zaoberáme dejinami našej filozofie, či už ako hlavným, alebo ako doplnkovým predmetom. V ďalšom sa pokúsím upozorniť na niektoré závažné faktory, na ktoré buď vôbec, alebo len v malej miere prihliadajú jestvujúce *Dejiny filozofie na Slovensku v 20. storočí*, prvé záslužné, ale skôr sondážne než systematické dielo, zachytávajúce niektoré aspekty peripetii našej filozofie z najčerstvejšej minulosti. Budem sa pritom snažiť zachovať základnú ideu doterajšieho výkladu: spojitosť vývinu filozofie na Slovensku s osudmi našej vedeckej Spoločnosti.

Prvá významná okolnosť, ktorá sa dosiaľ pri hodnotení osudov našej filozofie *vôbec* nedoceňovala, boli premeny jej postavenia na školách (pozri napr. pred chvíľou spomínané *Dejiny filozofie*, kde filozofia a filozofi na vysokých školách zostávajú – okrem negatívnych prípadov – takmer mimo pozornosti).

Všimnime si predovšetkým vysoké školy nefilozofického charakteru, pretože aj tamojšie filozofické pracoviská mali povahu pedagogicko-vedeckých pracovísk. Už sme sa o nich zmieňovali v súvislosti s katedrami tzv. „spoločného základu“. Jedným z prvých prejavov normalizačného „upratovania“ bola premena týchto pracovísk (po príslušných „kádrových opatreniach“, rozumej prepúšťaní nespoľahlivých) na Ústavy marxizmu-leninizmu pri rektorátoch vysokých škôl. Mali viacero oddelení, jedným z nich bolo aj Oddelenie marxisticko-leninskej *filozofie*. O úlohách, ktoré z hľadiska požiadaviek ÚV KSS mali plniť, sa netreba rozširovať. Jedna vec sú však požiadavky, iná vec realita. Ako príklad (iba príklad, aby som sa nedotkol analogických pracovísk, ktorých činnosť nepoznám tak zblízka) uvediem Oddelenie filozofie na ÚML pri Rektoráte UK v Bratislave, ktoré dlhé roky viedol prof. Cíger a vtačil mu charakter solídnej katedry filozofie, o čom svedčí aj publikačná produkcia tohto oddelenia, a dokonca aj fakt, že viacerí študenti odbornej katedry filozofie na FiF UK chodili počúvať nielen Cígerove prednášky, ale aj prednášky ďalších členov tohto oddelenia. To však bola výnimka, pravidlo bolo často opačné. Spomínam si, že ešte v rokoch 1968 – 1969 na ktorejkoľvek z diskusií SFS vyslovili niektorí jej účastníci obavu, že riaditelia stredných škôl nechávajú filozofiu učiť celkom nekvalifikovaných, no „uvedomelých“ ľudí. Vtedy nás to – v očakávaní neďalekého „šťastného“ riešenia – ani veľmi neznepokojilo. Lenže to, čoho sa obávali učitelia stredoškolskej filozofie, sa neskôr stalo skutočnosťou aj na vysokých školách.

Hoci to, čo som práve načrtol, ani zďaleka nevystihuje zložitnosť činnosti Oddelenia filozofie na ÚML, musím sa aspoň na chvíľu zastaviť aj pri problematike výuky filozofie na stredných školách.

V čase príprav na zjazd filozofov v r. 1970 sme počítali so zavedením filozofie na gymnáziách a vo väčšej či menšej miere aj na ďalších stredných školách. Pokúsili sme sa vyvolať aj diskusiu o osnovách jej výuky, na ktorú zopár „samovrahov“ reagovalo. Normalizačný vývin viedol k úplnému nahradeniu filozofie občianskou náukou a k snahám vyradiť z tohto predmetu filozofiu.

Takýto prístup k stredoškolskému vyučovaniu filozofie siahal vlastne na samotnú podstatu potreby filozofie v našej spoločnosti, založenej ideovo vraj na marxistickej filozofii, a bol teda exemplárnym *contradictio in adiecto*. Ako vtedajší vedúci Katedry marxisticko-leninskej filozofie na FiF UK som sa proti takémuto prístupu verejne ohradil ([12], 129). Podporili ma kolegovia z Prešova (prof. Halečka, doc. Mihina a tiež doc. J. Šlosiar z Banskej Bystrice).

Sedem rokov predtým došlo k zmene na čele SFS. Valné zhromaždenie v januári 1977 vystriedalo na pozícii predsedu prof. Topol'ského docentom Šimom. V uzneseniach sa od predošlých období veľa nezmenilo: Potvrďovali sa v nich dôsledne všetky normalizačné záväzky. Predsa sa tu však objavuje nová a, ako sa neskôr ukázalo, aj produktívna iniciatíva v podobe interdisciplinárnych seminárov. Na Valnom

zhromaždení v máji 1981 mohol prof. Šíma inováciu charakterizovať slovami: „Ťažiskom (práce) výboru SFS bolo organizovanie seminárov interdisciplinárneho charakteru a prednáškovej činnosti našich i zahraničných odborníkov s diskusiou“ ([13], 598). Aj keď nemôžeme preceňovať obsah, a najmä ozajstný filozofický prínos týchto podujatí, ich nepochybné pozitívum spočívalo v odvrátení sa od primárne ideologických tém k reálnym problémom súčasného vedeckého poznania a v neposlednom rade aj v stretnutiach s inými spôsobmi myslenia a argumentácie. (Pri tejto príležitosti treba poznamenať, že k čomuśi podobnému došlo približne o dvadsať rokov skôr aj vo vysokoškolskej výuke, keď sa na Katedre FiF UK začala v niektorých študijných ročníkoch filozofia kombinovať s vybranými spoločenskými, a najmä prírodnými vedami...)

Mali by sme sa ešte aspoň nakrátko pristaviť pri jednom z najvýznamnejších faktorov spomalenia profesionálneho vývinu filozofie u nás v 70. a 80. rokoch. Bola ním minimalizácia stykov so zahraničím, konkrétne so západnou filozofiou: Osobné styky prakticky neexistovali, prísun kníh a časopisov bol minimálny a, pochopiteľne, možnosti vycestovania či zahraničných stáží na Západe boli ojedinelé. V období pokusov o minimalizáciu ozajstného poznania západnej filozofie prispievali k informácii o nej najmä 7. – 9. zväzky *Antológie* a tretí rad *Filozofických odkazov*. Až na výnimky (Foucault či Kuhn) tieto publikácie umožňovali isté oboznámenie sa s už nežijúcimi autormi, hoci treba priznať, že v mnohých prípadoch ešte aktuálnymi aj na Západe (napr. Wittgenstein, M. Weber a i.). Vychádzali aj rôzne „malotirážne“ preklady pre niektoré vedecké ústavy a najmä prenikali k nám ruské a tiež poľské – často veľmi aktuálne – preklady. Všetličo sa priviezlo aj zo služobných ciest, našich či ciest našich známych, pracujúcich v „užitočnejších“ oblastiach, ako je filozofia. Navyše, zapodievať sa súčasnou západnou filozofiou bolo možné len v rámci tzv. „kritiky buržoáznej filozofie“. Tak sa volal študijný predmet na katedrách vychovávajúcich odborníkov v oblasti filozofie a aj rubrika v časopise *Filozofia*. (Po novembri 1989 sme mali dosť práce vysvetliť niektorým našim kolegom z iných vedných odborov, že pod názvom „kritika buržoáznej filozofie“ sa často otváralo – viac či menej znečistené – okno do sveta.)

V priebehu tohto dvadsaťročia však vo *Filozofii* i v ďalších publikáciách štúdií a statí z tejto oblasti pribúdalo. Napr. v 5. čísle ročníka 1985 vyšlo 6 a v rovnakom čísle nasledujúceho ročníka 7 štúdií venovaných len problematike západnej filozofie. A jedna-dve štúdie tohto druhu vychádzali v 80. rokoch takmer v každom čísle. Pochopiteľne, aj toto konštatovanie ukazuje na zásadnú nenormálnosť situácie u nás (veď ktorý zo západných filozofických časopisov by robil takýto „odpočet“?). Ukazuje to však náš trvalý záujem o dianie vo svetovej filozofii, ktorý patrí k elementárnym podmienkam filozofickej profesionality.

Pri tejto príležitosti sa treba zmieniť ešte o jednom významnom a pri hodnotení daného obdobia často úmyselne zanedbávanom faktore. Je ním výdatná pomoc prác serióznych sovietskych autorov pri prenikaní do problematiky západných filozofov (ale aj do ďalších filozofických problémov). Je nepopierateľným faktom, že o vplyve sovietskej filozofie na našu nemožno hovoriť rovnakým spôsobom v 50. a, povedz-

me, v 70. a 80. rokoch.

A pokiaľ ide o našu SFS? Už sme spomínali jej výzvy k spolupráci s českými, sovietskymi atď. filozofmi. V tomto ohľade boli medzinárodné styky, síce jednostranne orientované, dosť sústavné. No čo sa týka FISPh, anály SFS registrujú iba jednu návštevu jej predstaviteľa v marci 1981 (prof. A. Diemera z Düsseldorfu) v rámci prípravy na 17. Svetový filozofický kongres.

Možno teda iba znovu zopakovať, že *napriek* prekazenému rozmachu zo šesťdesiatych rokov a nasledujúcim všemožným obmedzeniam tendencia k profesionalizmu vo filozofii postupne – i keď spomalene – narastala, využívajúc každú škárku v limitovaných možnostiach (a, žiaľ, splácajúc povinnú vazalskú daň moci). Prejavilo sa to v postupnom raste štúdií vo Filozofii a v zborníkoch na odborné témy a kulminovalo v rastúcom počte monografií vyslovene odborného charakteru koncom 80. rokov.

Patrí sa pripomenúť aj vzrastajúci záujem a starostlivosť o celkovú jazykovú úroveň publikovaných textov. Obzvlášť treba zdôrazniť rast záujmu o slovenskú filozofickú terminológiu, podnietený vydávaním *Antológie* a potom *Filozofických odkazov*, ktorý, žiaľ, neprerástol do pokusu vytvoriť slovenský filozofický terminologický slovník (i keď v iných odboroch v tomto období práve takéto slovníky vznikali). V tejto súvislosti sa však nemožno nezmieniť o iniciatívne prof. Holatu, ktorý už v 70. rokoch vytvoril „terminologickú komisiu“ pre vydávanie diel klasikov marxizmu-leninizmu, ktorá sa stala užitočným fórom aj pre riešenie iných terminologických problémov filozofie, nesúvisiacich s jej pôvodným poslaním.

Napriek týmto pozitívnym signálom, ktoré ma nútia nesúhlasit' s krajne negatívnymi hodnoteniami stavu filozofie u nás v druhej polovici 80. rokov, nepovažujem situáciu v nej za normálnu, zodpovedajúcu potrebám našej vedy, kultúry a spoločenského vedomia, ale *ani vlastným možnostiam* nás, filozofov. Zdôrazňujem to posledné, lebo čoskoro sa malo ukázať, že mnohí zo slovenských filozofov mali na viac než na to, čo mohli publikovať, tiesnení najrôznejšími obmedzeniami.

Nejedna filozofická publikácia v 70. a 80. rokoch nevyjadrovala adekvátne nielen znížšfanie, ale ani odbornú úroveň autora. Tá sa naplno mohla preukázať až neskôr, v časoch žičlivejších pre slobodnú tvorbu. A vskutku sa aj preukázala.

K tomu však treba dodať ešte čosi, a to skutočnosť, že ak naša generácia nastupovala do profesionálneho života s minimálnou odbornou prípravou pre prácu vo filozofii, úroveň tejto prípravy v priebehu desaťročí (pravdaže, s určitými výkyvmi) stúpala, čo sa prejavilo (nie vždy adekvátne) aj v odbornej produkcii nasledujúcich generácií našich študentov a ich odchovancov. (Tým vôbec nechcem povedať, že najmä tých bystrejších sme formovali iba my, učitelia, ale to je azda elementárna samozrejmosť.)

Čas na prekonávanie zábran vyjadrenia vlastných názorov, na nové zamyslenie filozofie nad sebou a na jej oživenie prišiel – ako je známe – s Gorbačovovou „perestrojkou“ v ZSSR. A to napriek tomu, že československé politické orgány sa všemožne bránili presakovaniu jej najpodstatnejších ideí, obmedzujúc sa na zdôraznenie hesla „urýchlenia rozvoja socializmu“. Oficiálne mlčanie o „perestrojke“ nadobúdalo

až komické črty. Napríklad Filozofia, roč. 1987, č. 1 referuje o *Diskusii za okrúhlym stolom*, ktorá má už v podstate „perestrojkový“ charakter, ale o nejakom procese prestavby v perexe, ktorý diskusiu uvádza, niet ani slova. Dikcia diskutérov (vrátane mňa) je ešte hodne „včerajšia“, ale úsilie o nové pohľady je zreteľné. Odznalo napr. konštatovanie: „Čím ďalej, tým viac sa ukazuje metodologická vyčerpanosť a heuristická neplodnosť tej historickej podoby M-L filozofie, ktorá sa konštituovala v období budovania základov socializmu“ (prof. Holata). Alebo: „Sformovaný front profesionálnych pracovníkov, ktorý pôsobí v rámci SAV a vysokých škôl na Slovensku... má nízku schopnosť inšpirovať sa zahraničnými vplyvmi pri riešení závažných filozofických otázok“ (prof. Mihina). Doc. Bodnár zasa konštatoval, že „potenciál, ktorý dnes predstavujú kádre *profesionálnych* (podč. M. Z.) filozofov, naše filozofické inštitúcie, zďaleka nie je využitý“. A tak by sa dalo pokračovať ďalej ([14], 9 – 27).

Situácia sa, pokiaľ ide o filozofické spoločenstvo, oficiálne výrazne mení na Valnom zhromaždení SFS v septembri 1987 (v Krpáčove). To sa jednoznačne prihlasuje k prestavbe. Odrazilo sa to aj vo vnútornej činnosti SFS, hoci špecifickým spôsobom: V zozname interných prednášok SFS za rok 1988 nefiguruje sice ani jedna, ktorá by sa zapodievala filozofiou v období prestavby, no napríklad už v máji na pôde SFS prednáša literárny vedec dr. Peter Zajac, v júni biológ doc. Ladislav Kováč a v októbri logik a informatik dr. Ján Šeفرánek ([15], 111).

Časopis Filozofia sa otázkami aplikácie myšlienok prestavby na našu spoločnosť začal vo veľkom zaoberať až v ročníku 1988 a pokračoval aj v ďalšom.

Perestojkovému váhaniu urobila rázny koniec zásadná spoločenská zmena v novembri 1989. Jej podstata sa bezprostredne reflektovala v rovine politickej: ako prechod od mocenského monopolu jednej strany k politickému pluralizmu. Ideologické konzekvencie boli evidentné.

S reakciou slovenskej filozofickej obce na túto zmenu oboznamuje prvé číslo Filozofie ročníka 1990, ktoré na reverze obálky na mieste, kde bývala uverejnená redakčná rada, uvádza neobvyklé oznámenie: „Toto číslo bolo pripravené Akčným výborom SFS a odstupujúcou redakčnou radou“ a na mieste obvyklého úvodníka publikuje rozsiahlu informáciu z mimoriadneho Valného zhromaždenia SFS (s. 113 – 125). Na tomto Valnom zhromaždení podal ústami svojho predsedu prof. Šímu demisiu doterajší výbor, boli odvolané dokumenty zo 70. rokov (vrátane neslávneho Listu VZ ÚV KSS z r. 1972), bolo vyslovené ospravedlnenie vylúčeným a ďalším postihnutým členom, bol zvolený Akčný výbor SFS (pod predsedníctvom prof. Kocku), ustanovené komisie pre vypracovanie nových stanov Spoločnosti, jej programu a pre analýzu filozofie v uplynulom období. Správa Akčného výboru mala názov *Politické osudy slovenskej filozofie v období rokov 1948 – 1989* a pomerne podrobne hovorila o formách politického diktátu, v ktorom sa odohrával život slovenskej filozofie a filozofov v uvedenom období, ale i o rôznych spôsoboch reakcií na tento diktát, o. i. o rôznych podobách zlyhania mnohých z nás, vtedajších príslušníkov filozofického spoločenstva. Tieto slová určite vyvolali (a znovu vyvolávajú) prinajmenšom u väčšiny z nás vážne a bolestivé sebazamyslenie. V diskusii odznali viaceré závažné hodnotiace vystúpenia (A. Kopčok, J. Kocka), ďalej stanovisko a návrhy Iniciatívnej

skupiny dvadsiatich členov z rôznych pracovísk, ako aj množstvo návrhov k budúcej práci Spoločnosti (napr. k problému vydávania filozofickej literatúry, k projektu stredoškolskej filozofie a pod.) ([16], 113 – 124).

Povinnosťou Akčného výboru bolo pripraviť riadne Valné zhromaždenie, čo sa do pol roka aj realizovalo. Vzhľadom na to, že už na mimoriadnom VZ odznelo, že SFS „sa v normalizačnom období skompromitovala“ a „prispievala k deformáciám teoretického myslenia a vedeckej etiky“ (citované zo stanoviska Iniciatívnej skupiny Dvadsiatich), rozhodlo sa Valné zhromaždenie nahradiť ju nástupníckou organizáciou s novými stanovami, zakotvujúcimi názorový pluralizmus a ďalšie demokratické hodnoty, a premenovať ju na Slovenské filozofické združenie pri SAV.

Z diskusných príspevkov, ktoré odzneli na tomto svojím spôsobom zakladajúcim VZ, vecný pohľad na minulé roky podal doc. Novosád ([17], 462 – 466). Krajne negatívne hovoril o „vnútornej amorfizácii v druhej polovici osemdesiatych rokov“, vcelku však odmietol nihilistický pohľad na minulosť, keď povedal: „Nemožno znovu začať z ‚ničoho‘. Predsa tu len, napriek všetkým obmedzeniam ‚niečo‘ je a zostane.“

V obdobnom duchu sa o minulom období (pri jeho celkovo kritickom hodnotení) vyjadril doc. Cmurej, keď v úvodnom slove na besede o možnostiach filozofie, konanej na pôde SFZ koncom júna 1990, o. i. povedal: „Nepatrím k tým, čo si myslia, že za ostatných štyridsať rokov sa v našej filozofii nič neurobilo, ba ani k tým, čo sa nazdávajú, že sa urobilo smiešne málo. Som však presvedčený, že za necelé polstoročie sa dá urobiť oveľa viac“ ([18], 736 – 741). Toto presvedčenie s ním zdieľala iste väčšina členov SFZ a v priebehu šesnástich rokov, čo od týchto prevratných chvíľ uplynuli, sa to prácou snaží naplniť.

Po prekonaní prvých „porevolučných“ problémov a ťažkostí, ktoré postihli najmä vysokoškolské pracoviská i jednotlivcov, a po nevyhnutnej odbornej reprofilácii, individuálnej i kolektívnej, pribúdajú dôkazy ďalšieho rastu a prehlbovania profesionality filozofických pracovníkov. Deje sa tak v podobe odborných publikácií od štúdií cez monografie až po rôzne vedecké podujatia (povážšine so zahraničnou účasťou) atď.

Za úkaz signifikantne potvrdzujúci rast profesionality našej filozofie považujem vznikanie a fungovanie špecializovaných skupín, združujúcich sa okolo určitého okruhu problematiky (feministická filozofia, filozofia mysle, fenomenológia, environmentálna filozofia, profesijná etika, filozofia dejín filozofie a ďalšie), a dokonca vznik nového filozofického časopisu *Organon F*, ktorý vytvára špecializovaný priestor na publikovanie logikom, metodológom či analytickým filozofom. A dali by sa uvádzať aj ďalšie spontánne skupinové aktivity, v pozadí ktorých je záujem o určitú oblasť filozofie či niektorý jej problém.

K tomu treba prirátat' vskutku intenzívne pracovné vzťahy našich filozofických inštitúcií, či „tematických zoskupení“ (akým sú napr. „feministky“) so zahraničnými kolegami, počnúc Prahou a Brnom cez Katowicze, Viedeň, Regensburg a ďalej. V týchto a ďalších centrách pôsobili a pôsobia naši kolegovia a kolegyně ako hosťujúci profesori, s nimi poriadajú spoločné odborné semináre atď. Položme si otázku:

Bolo by to všetko, čo sa začalo prakticky ihneď či zakrátko po novembri 1989, vôbec možné, ak by sa už *predtým* nebol nahromadil tvorivý potenciál? Predtým v našich pomeroch len nesmeli kde-tu presakovať napovrch, teraz dostal možnosť rozvinúť sa naplno. A využil ju.

Aby sme nezabudli: Zrelú profesionalitu našej filozofie potvrdzujú aj často veľmi kvalitné preklady textov zahraničných filozofov, či už ide o preklady časopiseckých statí, monografických prác, alebo simultánne preklady prednášok „na živo“.

Na záver sa chcem ešte stručne zastaviť pri tom, ako si od svojich veľkých chvíľ v r. 1990 počína náš jubilant – SFZ. Zdá sa, že si lepšie ako v minulosti uvedomuje, že jeho hlavným poslaním je vytvárať príležitosti pre členov a ostatných záujemcov vzájomne sa informovať o dosiahnutých pracovných výsledkoch a diskutovať o nich, konfrontovať svoje názory na aktuálne filozofické otázky dneška (teoretického i praktického charakteru), ale aj porovnávať skúsenosti súvisiace s vyučovaním filozofie. Našli sa na to aj vhodné organizačné formy, ktoré si striedajúce sa výbory SFZ osvojili a vynakladajú na ich pravidelnú realizáciu nemálo úsilia. Mám na mysli každoročné stretnutia na určitú relatívne širokú tému, ktoré výbor organizuje vždy v spolupráci s niektorým filozofickým pracoviskom. Príspevky, ktoré odznejú v pléne a v sekciách, sú publikované v zborníkoch. Je to dôstojná prezentácia SFZ a poriadajúceho pracoviska a výzva pre každého z členov SFZ i širšej filozofickej verejnosti. Navyše, každých päť rokov sa stretávame na Kongrese slovenských filozofov. Samozrejme, poriadajú sa aj individuálne prednášky, najmä pri návštevách zahraničných hostí, medzi ktorými nechýbali ani popredné osobnosti súčasnej svetovej filozofie (napríklad profesori Habermas, Rorty, Schustermann a i.).

Iste sa zhodneme na tom, že na niečo také sa môžu podujímať iba odborne dobre pripravení ľudia, skúsení a iniciatívni vo svojej vednej oblasti, skratka, profesionáli.

Slovenská filozofia po ťažkých a bolestivých peripetiách teda konečne dozrela a stala sa profesionálnou. Odráža sa to najmä vo výsledkoch výskumu, sprostredkovaných odbornými publikáciami, v rastúcej úrovni výuky filozofie a v čoraz väčšej, hoci ešte stále nedostatočnej penetrácii do vedomia širších vrstiev inteligencie. Odráža sa to aj vo vyššie uvedených nových iniciatívach SFZ. Veď práve toto združenie, naša vedecká spoločnosť, bolo a zostáva – ako som už povedal na začiatku – zrkadlom zápasov filozofie na Slovensku za, povedané s Hegelom, naplnenie svojho pojmu, zápasov o vlastnú vážnosť a dôstojnosť.

- [1] KOLLÁR, K. – KOPČOK, A. – PICHLER, T.: *Dejiny filozofie na Slovensku v XX. storočí*. Bratislava 1998.
- [2] UHER, J.: Filozofický zborník FO MS (1940 – 1948). In: ([1], 451 – 459).
- [3] BALÁŽOVÁ, J.: Slovenská filozofická spoločnosť v 60-tych rokoch 20. storočia. In: *Filozofia*, 2002, 57, č. 10, s. 735 – 744.
- [4] Ustanovenie Slovenskej filozofickej spoločnosti. (Signované R.). In: *Filozofia*, 1966, 21, č. 3, s. 315 – 316.
- [5] KOCKA, J.: Poslanie a úlohy Slovenskej filozofickej spoločnosti. In: *Filozofia*, 1966, 21, č. 3, s. 316 – 321.
- [6] BAKOŠ, V.: Slobodu pre marxizmus, alebo slobodu od marxizmu? In: *Filozofia*, 2002, 57, č. 10, s. 698 – 712.
- [7] KUSÝ, M. – SUCHÝ, J.: Úlohy a potreby našej filozofie. In: *Filozofia*, 1966, 21, č. 3, s. 326 – 336.
- [8] KOCKA, J.: O osudoch slovenskej filozofie v rokoch 1970 – 1989. In: ([1], 360 – 372).
- [9] Rozhovor s R. Roškom na prelome milénia... In: *Sociológia*, 2000, 32.
- [10] Správa Výboru SFS o činnosti výboru... In: *Filozofia*, 1974, 29, č. 3, s. 320 – 328.
- [11] KOPSOVÁ, R.: Biele miesta v slovenskej filozofii. In: *Filozofia*, 1996, 51, č. 10, s. 724 – 726.
- [12] ZIGO, M.: K problematike výchovy filozofického dorastu... In: *Filozofia*, 1984, 39, č. 2, s. 129 – 142.
- [13] Správa ÚV SFS o činnosti za obdobie 1979-80. In: *Filozofia*, 1981, 36, č. 5, s. 593 – 599.
- [14] Úlohy filozofie po XVII. zjazde KSČ (Diskusia za okrúhlym stolom). In: *Filozofia*, 1987, 42, č. 1, s. 9 – 27.
- [15] NOVOSÁD, F.: Prednášky a diskusie SFS SAV v Bratislave v roku 1988. In: *Filozofia*, 1989, 44, č. 1, s. 111 – 111.
- [16] Mimoriadne Valné zhromaždenie SFS pri SAV. In: *Filozofia*, 1990, 45, č. 1, s. 113 – 125.
- [17] NOVOSÁD, F.: Analýza alebo pokus o racionalizáciu? In: *Filozofia*, 1990, 45, č. 4, s. 462 – 466.
- [18] CMOREJ, P.: Diskusia „Možnosti filozofie v súčasnosti“. In: *Filozofia*, 1990, 45, č. 6, s. 736 – 739.

Tento príspevok vznikol ako súčasť grantového projektu VEGA, č. V – 159 – 06 – 00.

prof. PhDr. Milan Zigo, CSc.
 Katedra filozofie FF UCM
 nám. J. Herdu 2
 917 01 Trnava
 SR